

Šťastná náhoda

Kdyby jí nebylo, kdo ví, o kolik pozoruhodných talentů bychom přišli. Kdyby jí nebylo, nezrodilo by se ani těch třináct filmů, ve kterých se Tomáš Holý objevil. Tedy – náhoda tomu chtěla, že Tomášův strýc pracoval v barrandovských ateliérech jako rekvizitář. Na tom by snad ani nebylo nic tak zajímavého, kdyby ovšem nepůsobil ve štábu režiséra Oldřicha Lipského, který natáčel komedii Marečku, podejte mi pero! Režisér Lipský si pro maličkou roli vybral dětského herce, ale ten pár dní před natáčením onemocněl, a tak se před štábem zmínil, že kdyby snad někdo věděl o nějakém klučinovi, který je schopen zapamatovat si tři věty a pronést je před kamerou, aniž by se u toho klepal strachy, sem s ním. A tak se Tomášův strýc zmínil, že jednoho takového možná zná, a Lipský ho požádal, aby ho přivedl ukázat.

Osmiletý chlapec druhý den přišel a režiséru Lipskému se zalíbil. Za důvěru, kterou do chlapce vložil, se mu tenhle klučina odvděčil krásnou a dnes už legendární scénkou s Františkem Filipovským, který coby chemikář zkoumal přítomnost draslíku. A protože Lipský byl Holého bezprostředností a klukovským čertovstvím nadšený, rozhodl se, že ho obsadí do dalšího svého filmu, kterým byla komedie Ať žijí duchové! podle scénáře Jiřího Melíška a Zdeňka Svěráka. Nebyla to sice role nijak veliká, ale Tomáš v ní byl opět nepřehlédnutelný. A na barrandovském kopci se začalo mezi režiséry mluvit o klukovi, který dokáže zahrát cokoli a doslova „rozsvítit plátno“.

Jak to bylo dál

Dál to vlastně málem vůbec nebylo... Protože další dva filmy, které definitivně potvrdily Tomášovo místo na kinematografickém slunci, byly televizní komedie Jak vytrhnout velrybě stoličku a Jak dostat tatínka do polepšovny. Jenomže zatímco dnes si tyhle nestárnoucí snímky nedokážeme bez Tomáše představit, tehdy v nich málem nehrál. Scenáristka a režisérka Marie Poledňáková vzpomíná na to, jak Holého v zástupu sto čtyřiceti dalších uchazečů o roli Vaška málem přehlédla:

„Byl malý, nevýrazný, málo mluvil a vypadal jako obtloustlá tetička. Tak jsem mu řekla, že děkujeme, ale že nemáme zájem, jenomže nato se Tomáš rozloučil a přitom udělal to své těžko napodobitelné gesto, kterým na sebe upozornil, ve kterém byla všechna ta jeho živost a tehdejší roztomilost, a mně bylo v tu chvíli jasné, že jsem svého Vaška našla.“

Ztráta dětství

Pro nestranného pozorovatele je natáčení filmů zábava. Všechny ty představy o tom, jak každého herce obskakuje tisíc asistentů, jak tráví dva tři měsíce

v krásných lokalitách, kde občas něco odehraje před kamerou, aby se pak zase o něj do dalšího záběru starali asistenti, jsou sice všeobecně rozšířené, ale vůbec se nezakládají na pravdě. Jistě, díky natáčení se dostanete do úplně jiného prostředí, kde na vás nedopadají problémy všedního života, kde žijete mezi desítkami lidí, kteří jsou doslova postiženi svou profesí, kteří filmem žijí a udělali a obětovali by pro něj takřka cokoliv, ale právě ta odtrženost od života může být někdy zrádná. Stejně jako čekání. Protože pokud bychom chtěli pro filmování najít nějaké synonymum, bylo by to právě čekání. Na techniku, než scénu nasvítí. Na kameramana, než najde správný záběr. Na ticho, protože zvukař snímající zvuk slyší ve svých sluchátkách úplně všechno. Na herce, který už má být na scéně, ale přitom ještě ani nedorazil na natáčení. A když se náhodou stane, že jsou všichni a všechno na svém místě, sluníčko zalezlo za mraky a musíte na něj čekat, protože záběr, který máte natáčet, ho vyžaduje. Kdo nemá tuhle profesi rád, toho věčné čekání stresuje či nudí.

Tomáš Holý zpočátku natáčení miloval. Měl rád všechny ty lidi kolem. Užíval si toho, jak se z obyčejného kluka stala hvězda, kterou všichni poznávali, a – což bylo mnohem důležitější – měli ji rádi. Vždyť kdo by odolal jeho bezprostřednosti? Bohužel, jak Tomáš dospíval, začal si zároveň uvědomovat, že se mu práce u filmu stává snad až vězením. Co bylo zprvu příjemné a neokoukané, to se najednou stalo svazujícím. Sám k tomu později řekl: „Když jsem točil, bavilo mě to a chtěl jsem hrát, ale na druhé straně jsem neměl prázdniny, a ostatní kluci ano. Oni šli do kina, a já musel jet natáčet film, na který oni se pak šli podívat. Oni si užívali volna, a já jsem se dřel na zkoušky, protože jsem musel dohánět učivo, které jsem kvůli filmování zameškal. A navíc jsem žil neustále mezi dospělými. Bylo to hezké, to neříkám, ale díky tomu jsem velice brzy dospěl. Místo abych si dokázal užívat všech těch klukovin, které kluci běžně dělají, byl ze mě starý mladý. Všechno jsem bral příliš vážně. Nedokázal jsem nemyslet na to, že mám za něco odpovědnost, pořád jsem se hlídal a pořád jsem hlídal, jestli jsem splnil všechno, co jsem měl. Najednou jsem cítil, že mi herectví více bere, než dává, a tak jsem se rozhodl, že s ním skončím. Co kdybych jednou byl neúspěšný herec? To musí být k zbláznění.“

Zní to jako slova dospělého muže, vidíte? A teď si představte, že ve chvíli, kdy je Tomáš pronášel, mu bylo pouhých dvanáct let! V letech, kdy dnešní děti ještě pomalu neumějí samy ukrojit chleba, měl Tomáš Holý myšlenky třicetiletého muže, který dokáže uvažovat nikoli v horizontu hodin, ale mnoha let.

Bolest z rozvodu

Před pár lety časopis Instinkt oslovil numerologa Vojtěcha Marka, aby pouze z dat narození a úmrtí určil charakter Tomáše Holého, aniž by však věděl, že se jedná právě o něj. Jaký byl výsledek? „Byl silná osobnost, která vyzařovala nad ostatní. Měl přirozené charisma, ovšem do hovoru se nedával s každým. Nebyl

to přirozený bavič, spíš člověk pro diskuzi. Toužil objevovat skryté věci a jeho mřížka vykazuje silné napojení na vesmír,“ řekl tehdy numerolog, jehož slova potvrdil i Tomášův spolužák z právnické fakulty Mgr. Tibor Kuzmík:

„Tomáš měl sklony k filozofování. Vzpomínám, že s profesorem Muchou, který na právech vyučoval filozofii, vedl dlouhé, zapálené diskuze. Bavilo ho nad věcmi přemýšlet.“

To ostatně potvrzuje i Marie Poledňáková:

„Bavilo ho, že je mezi lidmi, ale neměl ctižádost. Někdy jsem měla pocit, že by si mnohem radši hrál s klukama někde venku,“ řekla režisérka v rozhovoru pro Magazín Dnes.

Nebylo divu, že někdy velmi intenzivně přilnul k lidem, kteří mu byli blízcí, kteří jej brali jako sobě rovného. To byl i případ Františka Němce, který se pro Tomáše stal snad až náhradním otcem. Když je produkce neposadila do stejného auta, brečel. Jana Preissová mu zase jednou dala model francouzského hasičského auta, protože Tomáš angličáky miloval. Díky tomu, že na něj myslela, se jí velmi citově otevřel.

Jak vzpomíná režisérka Poledňáková, u Tomáše prostě fungoval model funkční rodiny, a když se jeho rodiče rozvedli, přimkl k těm filmovým – Františku Němcovi a Janě Preissově, kteří byli prototypem správných rodičů. Tomáš prostě potřeboval najít v někom oporu, nebýt na všechny problémy, ale i radosti sám, mít pocit, že se má na koho obrátit, o koho opřít. To všechno měl samozřejmě i u svých rodičů, ale ti byli příliš „zaměstnání“ svým rozvodem.

„Jeho problémem byl nedostatek citu. Nevěděl přesně, jak láska vypadá, jak funguje, a jeho partnerky, byly-li takto vybaveny, jej musely v tomto ohledu vést,“ odhadl z Tomášových dat numerolog, který o něm mluvil jako o věčném dítěti, které instinktivně přilne ke každému, kdo mu poskytne jen trochu upřímné lásky či pozornosti.

Podle Tomášových blízkých jde sice o poněkud zjednodušenou charakteristiku, v rámci níž se prý ale mnohé zakládá na pravdě. Přesto oponují, že by Tomáš nedokázal mít skutečně rád nebo že by se snad nedokázal zcela otevřít partnerce. Jen prostě potřeboval delší „inkubační dobu“. Dobře věděl, že lidem se nevyplácí bezhlavě věřit a že ne vždy říkají to, co cítí. Proto byl opatrný, ale nikoli necitlivý.

Útěky domů

Režisér Jaromil Jireš nikdy nepatřil mezi tvůrce, kteří se vydávali k cíli po osvědčených cestičkách šedivého průměru. Ačkoliv byl za některé své filmy, které natočil v šedesátých letech a které komunistickému režimu rozhodně nepoklonkovaly, postihován prakticky po celých následujících dvacet let, nikdy se neohnul tak, aby se za to musel stydět. A každý jeho film byl něčím jiný, něčím se vymykal běžné produkci. Ať se odvážil zachytit marasmus tehdejších

mezilidských vztahů, nebo se odhodlal natočit film jako poeticky hororovou grotesku, která uváděla schvalovatele do rozpaků, protože jí nerozuměli, a tak vlastně ani nedokázali zdůvodnit její zákaz, vždy šel alespoň částečně proti proudu.

Stejně tomu bylo v případě filmu *Útěky domů*. Jireš byl totiž prvním a jediným tvůrcem, který se rozhodl Tomáše Holého obsadit do víceméně nesympatické role! Všichni kolem něj mu říkali, aby se do takového šílenství nepouštěl. Vždyť toho kluka všichni milují jako sympatického hrdinu a nikdo jej jako rozmazleného grázlíka nepřijme! Režisér však trval na svém s tím, že Tomáš tu roli dokáže zahrát a divák má rád, je-li překvapován. Navíc obsazovat role podle typu herce je přece to nejsnazší a ztrácí se tím celé kouzlo tvůrčího procesu. Jireš měl tehdy jediného zastánce. Překvapivě v samotném Tomáši Holém. Tomu už se začínala zajídat sláva, přestalo ho herecky uspokojovat, že vlastně stále dokola hraje jedno a to samé, a chtěl si vyzkoušet novou hereckou polohu. Ani jeden z nich však netušil, že odpor diváků právě vůči charakteru Tomášovy role bude tak silný...

Psychologické drama *Útěky domů* vypráví příběh spokojené rodiny, která se vlivem různých okolností dostane do krize a během hádky rodičů se jejich syn dozví, že je adoptovaný. To v něm probudí potřebu poznat své biologické rodiče, začne je hledat a „utíkat“ za nimi – odtud název filmu.

Objektivně vzato ten film vůbec není špatný. Psychologická stavba postav je propracovaná, herecké výkony, které v rolích rodičů předvedli Jana Brejchová a Jan Kanyza, jsou prostě skvělé, Tomáš Holý jejich syna zahrál s veškerou vervou a předvedl jeden ze svých nejlepších výkonů, ani ostatní tvůrčí složky nezůstaly pozadu... Ale! Diváci prostě nechtěli Tomáše vidět v roli raněného chlapce, který je kvůli své vnitřní bolesti nepříjemný na své milující rodiče, který dokáže vyslovit slova, která by hodný syn svým rodičům nikdy neřekl, který kolem sebe kope jako rozzuřený býk a zraňuje všechny okolo. Nespokojenost diváků byla dokonce taková, že tvůrcům chodily dopisy diváků a Tomášových fanynek, do čeho to jejich oblíbence donutili a že už ho nikdy v takové roli vidět nechtějí.

Pro citlivé duše, kterými Jireš i Holý byli, to byla rána do živého a něco, co v nich dlouho leželo, s čím se nedokázali vyrovnat. Neuměli nad tím jen tak mávnout rukou, protože tvůrcům vždy záleží na jejich divácích.

Smutné bylo, že kvůli tomu zcela zapadla skutečnost, že Jaromil Jireš tímto filmem nastartoval pomalý návrat režiséra Evalda Schorma k filmu (tento legendární režisér, jenž měl dlouhou dobu zakázanou práci v kinematografii, se zde objevil ve výrazné roli divadelního režiséra), že vrátil na filmové plátno Jiřinu Jiráskovou (která měla v té době také zákaz natáčení), že se v rámci tehdejší tvorby pokusil nakousnout téma adopcí, které dodnes zůstává žhavé a citlivé...

Navzdory tomu zůstávají Útěk domů jedním z těch filmů tehdejší doby, které odolávají zubu času, dodnes jsou uváděny v televizi a mají svůj okruh diváků. Ale už navždy si s sebou ponese znamení filmu, který sňal z Tomáše Holého nálepku dětské nevinnosti.

Nezaplacená útrata

Psal se 8. březen roku 1990. Tehdejší Československo se ještě neprobudilo z revoluční euforie, poprvé se nemusel slavit Mezinárodní den žen. Všichni se těšili z toho, že jim začíná nový život, že teď už bude jenom krásně.

Tomáš na tom byl podobně. Studoval práva a byl rád, že nenáviděný režim padl. V revolučních dnech se zapojil do akcí, kdy studenti jezdili po malých městech a po vesnicích vysvětlovat lidem, že zrušením komunistického systému mohou jen získat, že získají svobodu, která jim byla čtyřicet let upírána. Ale jakmile se začalo ukazovat, že to, co začali studenti, si pro sebe začínají přivlastňovat prospěcháři a spekulanti s penězi a mocí, zařadil zpátečku. Už nebyl tím naivním studentíkem, který věří ideálům. Dobře věděl, čeho jsou lidé schopni a co se ve společnosti začíná dít. A jako právník si uměl spočítat, kam tohle jednou dojde.

Toho osudného dne, pouhých devět dní před svými dvaadvacátými narozeninami, byl Tomáš Holý na své milované chalupě v Kytlicích. A rozhodl se, že se svými kamarády posedí v hospodě Na křižovatce v sousedním Polevsku.

Pili hodně. V tomhle věku se člověk příliš nehlídá a ještě úplně nezná svou míru. Bohužel. Ve chvíli, kdy Tomáš zjistil, že už nemá na další útratu, rozhodl se, že sedne do auta a zajede si pro peníze do Kytlic. Ostatní mu to vymlouvali, přece jen už nebyl ve stavu, kdy by mohl řídit, ale Tomáš si to naneštěstí nenechal vysvětlit. Poslal všechny opatrníky do jistých partií lidského těla a společně s jedním ze svých kamarádů nasedl do auta a odjel.

Nestačil však ujet ani pár set metrů od hospody, když nezvládl zatáčku, vyjel ze silnice a naboural do stromu. Kamarád, který jel s ním, nebyl připoutaný. Prolétl předním sklem, ale jako zázrakem se mu nic nestalo. Okamžitě se rozběhl do hospody, aby všem řekl, že s Tomášem měli nehodu.

Všichni se rozběhli k vybouranému autu. To, co viděli, je šokovalo. Tomáš Holý sice dýchal, ale seděl v prsou měl hluboko zaříznutý bezpečnostní pás, z té rány silně krvácel, navíc měl ošklivě zlomenou nohu. Kamarádi ho vytáhli z auta, a zatímco jedni utíkali k telefonu, aby zavolali záchranku, ostatní se snažili zastavit krváčení.

Dali mu na ránu na prsou igelit a silně ho ovázali vším, co zrovna našli. Hadry, vlastním oblečením. Aby ránu zaškrtili, dokud nepřijede sanitka a odborně se o něj nepostará. Sanitka přijela rychle. Během šesti minut. Lékaři Tomáše naložili a odvezli ho do nemocnice do Nového Boru. Tam mu však kvůli nedostatečnému vybavení nedokázali pomoci, a tak se rozhodli převézt ho do

nemocnice v České Lípě. To už ale Tomášův organismus nedokázal unést. Během převozu zemřel v sanitce.